

مطالعه تطبیقی نظام آموزش رسمی صنایع دستی ایران و ترکیه با رویکرد "صنایع فرهنگی خلاق"*

مریم فروغی نیا** مهین سهرابی نصیرآبادی*** مهدی محمدی****

چکیده

صنایع دستی به دلیل قابلیت‌های فرهنگی و اقتصادی، در یک دهه اخیر به عنوان یکی از زیرشاخه‌های صنایع فرهنگی خلاق مطرح است و کشورهایی از قبیل چین، کره جنوبی و انگلیس در این زمینه، برنامه‌ریزی‌های دقیقی انجام داده‌اند. کشور ترکیه که از دیرباز در زمینه صنایع دستی، اشتراکات و تبادلاتی با ایران داشته، از کشورهای پیشروی منطقه در حوزه صنایع فرهنگی خلاق است و مطالعه تحولات نظام آموزش رسمی صنایع دستی آن می‌تواند در ارتقای آموزش صنایع دستی ایران مورد توجه قرار گیرد؛ لذا این پرسش مطرح است که ویژگی‌های فعلی ساختار نظام آموزش رسمی صنایع دستی ترکیه و ایران در انطباق با رویکردهای صنایع فرهنگی خلاق، چگونه هستند؟ هدف از این مطالعه، دستیابی به راهکارهایی نوین در ارتقای نظام آموزش صنایع دستی ایران است. این پژوهش، از نوع کیفی است و با روش تطبیقی مبتنی بر اطلاعات کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی، اهداف، روش‌ها و برنامه‌های این دو نظام آموزشی، مورد مطالعه قرار می‌گیرد. نتایج، بیانگر آن بوده که اهداف و برنامه‌ریزی‌های آموزش صنایع دستی ترکیه در مقایسه با ایران، از قابلیت‌های بیشتری در تناسب با رویکردهای صنایع فرهنگی خلاق، به‌ویژه از دیدگاه صاحب‌نظرانی چون «سوزان لاکمن»، برخوردار هستند. توجه به اهداف اقتصادی به موازات اهداف فرهنگی، امکان تحصیل گرایشی، ارائه دروس متناسب در مقاطع مختلف تحصیلی و فراهم نمودن رابطه دانشگاه و نهادهای مرتبط، از جمله تمهیداتی بوده که در نظام آموزش صنایع دستی ترکیه مورد توجه قرار گرفته‌اند. این تحولات از لحاظ محتوا، تا حدودی در آخرین برنامه‌ریزی‌های آموزش متوسطه و به‌میزان کمتری، در آخرین برنامه کارشناسی ارشد رشته صنایع دستی ایران نیز لحاظ شده و ضروری است که در نگرشی جامع در کل نظام آموزش صنایع دستی ایران، مورد توجه قرار گیرند.

کلیدواژه‌ها: نظام آموزش رسمی ایران و ترکیه، رشته صنایع دستی، صنایع فرهنگی خلاق، سوزان لاکمن

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری مریم فروغی نیا با عنوان «مطالعه نظام آموزش رسمی صنایع دستی ایران با رویکرد صنایع فرهنگی خلاق» به راهنمایی دکتر مهین سهرابی نصیرآبادی در دانشگاه الزهرا می‌باشد.

** مربی، دانشکده هنرهای کاربردی، دانشگاه هنر شیراز.

*** استادیار، دانشکده هنر، دانشگاه الزهرا، تهران (نویسنده مسئول).

**** دانشیار، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز.

مقدمه

دو کشور ایران و ترکیه در رشته‌های صنایع دستی، همواره اشتراک و مبادلاتی دیرینه داشته‌اند؛ به گونه‌ای که حتی در جنگ‌های ایران و عثمانی، نه تنها از روابط فرهنگی دو سرزمین کاسته نشد، بلکه زمینه تقویت آنها نیز فراهم شد (چاغمی و تنیندی، ۱۳۸۵: ۱۹۱). نظام آموزش صنایع دستی در ایران اگر چه تا قرن گذشته بر آموزش استاد و شاگردی استوار بوده است، اما در حال حاضر بر اساس نظام آموزش رسمی، تعریف و ارائه می‌شود. ایران در حال حاضر، یکی از مهم‌ترین تولیدکنندگان صنایع دستی در جهان است (نگارچی و همکاران، ۱۳۹۲: ۷) و کشور ترکیه در برخی زمینه‌ها، از واردکنندگان محصولات صنایع دستی ایران محسوب می‌شود (بامیری، ۱۳۹۳: ۱۸). آموزش صنایع دستی ترکیه نیز «تا نیم قرن گذشته، در قالب رابطه استاد و شاگردی بوده و به دلایل مختلف، این حرفه در معرض خطر انقراض قرار داشته است» (Altıntaş, 2016: 158)؛ به طوری که «بسیاری از شاخه‌های صنایع دستی سنتی ترکیه به دلایلی از قبیل؛ تغییر شرایط زندگی، توسعه صنعتی و تغییر ارزش‌ها، اهمیت سابق خود را از دست داده بودند» (CAN, 2013: 260).

در حال حاضر، رویکردهای نوین آموزش رسمی صنایع دستی ترکیه در برخی گرایش‌ها از جمله؛ نساجی سنتی و تذهیب و مینیاتور، زمینه پیشرفت صنایع دستی این کشور را فراهم نموده‌اند. کشور ترکیه به منظور برون رفت از بحران جهانی اقتصادی و غلبه بر مشکل اشتغال و تولید، ارتقای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را در دستور کار خود قرار داده است. اتخاذ رویکردهای جدید آموزشی در این حوزه و اجرای برنامه‌های متمرکز از جمله؛ پروژه تخصصی دوره‌های آموزش شغلی (OZIMEK)^۱ که در استانبول اجرا شده، منجر به دستاوردهای مهمی در این زمینه شده‌اند. بر اساس نمودار رشد تولید ناخالص داخلی کشورهای جهان در سال ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸، رشد تولید ناخالص داخلی در کشور ترکیه در سال ۲۰۱۸، در حدود ۴ درصد بوده که در مقایسه با دیگر کشورها، رشدی قابل ملاحظه است (Ark, 2018: 14). توسعه صنایع فرهنگی خلاق به ویژه در بخش گردشگری، یکی از مهم‌ترین دلایل توسعه اقتصادی ترکیه بوده و تلاش در جهت پیوستن به اتحادیه اروپا، موجب ارتقای استانداردهای آموزشی در این کشور شده است.

از آنجا که یکی از مهم‌ترین راهکارهای توسعه صنایع دستی کشور، توجه به بخش آموزش و به روز رسانی نظام آموزشی آن بوده، در این پژوهش، مطالعه تطبیقی نظام آموزش رسمی

صنایع دستی ایران و ترکیه مد نظر قرار گرفته است. هدف از این مقاله، شناسایی تمایزات ساختار نظام آموزش رسمی صنایع دستی ایران و ترکیه به عنوان مصادیقی از صنایع فرهنگی خلاق و ارائه راهکارهایی در جهت ارتقای آموزش صنایع دستی ایران است. پرسش اصلی که در این پژوهش مطرح می‌شود از این قرار است؛ ویژگی‌های ساختار نظام فعلی آموزش رسمی صنایع دستی ترکیه و ایران در انطباق با رویکردهای صنایع فرهنگی خلاق، چه هستند؟ در راستای پاسخ‌گویی به این پرسش، دو سؤال فرعی از این قرار هستند؛ ۱. ساختار نظام آموزش رسمی صنایع دستی در دو کشور ایران و ترکیه، چگونه است؟ ۲. نظام آموزش رسمی صنایع دستی ایران و ترکیه، چه تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند؟ در این پژوهش، ابتدا به جایگاه صنایع دستی در صنایع خلاق دو کشور پرداخته شده؛ سپس، آموزش رسمی صنایع دستی دو کشور معرفی می‌شود. در مرحله بعدی، تمایزات دو نظام مذکور بررسی شده و در نهایت، پتانسیل‌های محتوای آموزش رسمی ترکیه در انطباق با رویکردهای صنایع فرهنگی خلاق و به ویژه نظریات سوزان لاکمن، به عنوان راهکارهایی در آموزش صنایع دستی ایران مطرح می‌شوند.

پیشینه پژوهش

مطالعه نظام‌های آموزشی ترکیه، مورد توجه پژوهشگران مختلفی قرار گرفته که از آن میان می‌توان به کتاب "نظام آموزشی ترکیه با رویکرد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای" تألیف رسول شیرزادی و یعقوب نماینده (۱۳۹۲) اشاره نمود. در این پژوهش، نویسندگان، معرفی ساختار نظام آموزش فنی و حرفه‌ای کشور ترکیه و جهت‌گیری این نظام در هم‌گامی با استانداردهای جهانی را مد نظر قرار داده‌اند. نسرین نورشاهی (۱۳۹۱) در نشریه نامه آموزش عالی، در مقاله‌ای با عنوان "مقایسه و پایش رفتارهای نظام علم و فن‌آوری ترکیه و ایران" به مقایسه و پایش رفتارها و سیاست‌های نظام علم و فن‌آوری در کشور ایران و ترکیه پرداخته است و مقصود امین خندقی و عبدالحمید کم (۱۳۹۰) در همایش برنامه درسی تربیت معلم، در مقاله "بررسی تطبیقی برنامه درسی نظام تربیت معلم جمهوری اسلامی ایران و ترکیه"، مواردی نظیر چگونگی اهداف، محتوا، فرآیندهای یاددهی-یادگیری، روش‌های ارزیابی و دوره کارورزی در برنامه درسی تربیت معلم دو کشور را مورد مطالعه قرار داده‌اند. عباس طلوعی اشلقی (۱۳۸۸) نیز در بخشی از کتاب "بررسی عرضه و تقاضای آموزش عالی در کشورهای هم‌جوار"، به توصیف ساختار آموزش عالی در کشور ترکیه پرداخته است. در این

نظارت داشته، مفهوم اقتصاد خلاق را به عنوان ابزار توسعه اقتصادی پذیرفته‌اند و در حال حاضر، اصطلاح "صنایع فرهنگی خلاق" در این محافل متداول شده است (تاووز، ۱۳۹۵: ۱۵ و ۱۸). بر اساس تعریف ارائه شده در پیش نویس سند راهبردی توسعه فن آوری‌های فرهنگی و صنایع خلاق، صنایع فرهنگی خلاق، «گونه‌ای از صنعت هستند که به خلق ایده، تولید و توزیع محصولات و خدمات صنایع فرهنگی می‌پردازند که ماهیت فرهنگی دارند و مخاطب آنها، جنبه‌های فرهنگی فرد و جامعه است. این صنایع، دانش بنیان هستند و قابلیت زیادی برای ایجاد شغل دارند. تولیدات این صنعت، بر خلاقیت، مهارت و نوآوری استوار بوده و غالباً مبتنی بر فن آوری است» (معاونت علمی و فن آوری ریاست جمهوری، ۱۳۹۷: ۲). در حال حاضر، اصطلاح «صنایع فرهنگی» و «صنایع خلاق» در بیشتر موارد، معادل یکدیگر به کار می‌روند و در تقسیم بندی حوزه‌های صنایع فرهنگی در سند مذکور، صنایع دستی در زیرمجموعه گردشگری و میراث تعریف شده است (همان: ۳). اما رویکرد «صنایع دستی به عنوان صنایع فرهنگی خلاق»، در ایران بسیار نوپا بوده و زیرساخت‌های آن هنوز شکل نگرفته‌اند؛ در حالی که در کشور ترکیه، این مقوله از مرحله سیاست گذاری فراتر رفته و برنامه‌های دقیقی در این حوزه تدوین شده‌اند.

مهم ترین هدف فرهنگی ترکیه در برنامه دهم توسعه، «تبادل غنا و تکثر فرهنگی ترکیه به نسل آینده از طریق حفظ و بهبود آنها و قوت بخشیدن به انسجام و هم گرایی اجتماعی حول فرهنگ ملی و ارزش‌های مشترک از طریق انتشار و گسترش فعالیت‌های فرهنگی و هنری» (عبدی و دیگران، ۱۳۹۵: ۱۳۸) است. «بر اساس آمارهای به دست آمده از دو شهر آنکارا و استانبول -به عنوان مهم ترین مراکز فرهنگی ترکیه- در سال ۲۰۰۹، سهم گردش مالی این کشور در بخش صنایع فرهنگی خلاق، ۱۶ میلیارد لیر است» (Lazzertti et al, 2014: 3). چنان که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، ارزش صادرات این محصولات در ترکیه از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۲ میلادی، رشدی سه برابری داشته و در سال ۲۰۱۱، صادرات این محصولات ۸/۳ برابر بیشتر از ایران است. طراحی، صنعت مد و پوشاک، از مهم ترین صنایع خلاق این کشور هستند و «از نقاط قوت این صنعت، نیروی کار بسیار ماهر همراه با قدرت انطباق و کارآفرینی آنها است» (عبدی و دیگران، ۱۳۹۵: ۱۶۷).

بر اساس اطلاعات شکل ۱، نسبت صادرات صنایع دستی به کل صادرات صنایع خلاق ترکیه در سال ۲۰۰۳، در حدود ۲۶ درصد بوده که تا سال ۲۰۱۲ این نسبت، به ۳۶ درصد

پژوهش به طور ویژه، پرداختن به ساختار نظام آموزش رسمی صنایع دستی دو کشور ایران و ترکیه با نگاه به توسعه صنایع فرهنگی خلاق، مورد نظر نویسندگان است.

روش پژوهش

این پژوهش، از نوع کیفی است و با رویکرد صنایع فرهنگی خلاق به روش تطبیقی مبتنی بر "تفاوت"، نظام فعلی آموزش رسمی صنایع دستی را در ایران و ترکیه مورد مذاقه قرار می‌دهد. در این روش که اخیراً در آموزش و پرورش تطبیقی کاربرد بسیار یافته است، در مطالعه پیکره‌ها، محقق مستقیماً به یک علت اشاره ندارد، بلکه در بدو امر شباهت‌ها را معین کرده و سپس عامل تفاوت را مشخص می‌نماید. روش گردآوری اطلاعات در بخش‌هایی از معرفی نظام‌های آموزشی و برخی تطبیق‌ها از نوع مشاهدات میدانی و در بقیه موارد، از نوع اسنادی و کتابخانه‌ای است.

در این مقاله، صنایع دستی به عنوان بخشی از صنایع فرهنگی خلاق مطرح شده و جهت گیری‌های آموزشی دو کشور در این رویکرد، مورد مطالعه قرار می‌گیرند. در راستای پاسخ گویی به پرسش اصلی این مقاله، اهداف، روش‌ها و محتوای برنامه‌ها در هر دو نظام آموزشی مورد مقایسه قرار می‌گیرند تا قابلیت‌های این دو نظام آموزشی در پرورش نیروی انسانی ماهر و خلاق مشخص شده و راهبردهایی در ارتقای نظام آموزش صنایع دستی پیشنهاد شوند.

جایگاه صنایع دستی در صنایع فرهنگی خلاق ایران و ترکیه

در حال حاضر، توسعه صنایع فرهنگی خلاق، به عنوان یکی از مهم ترین راهکارهای توسعه اقتصادی مطرح بوده و تربیت نیروی انسانی ماهر در این زمینه، در دستور کار بسیاری از کشورها از جمله؛ استرالیا، انگلیس، چین، کره جنوبی و ترکیه قرار گرفته است. در طبقه بندی‌های مختلف صنایع فرهنگی خلاق از جمله؛ مدل DCMS بریتانیا، مدل آماری یونسکو (علیزاده و مصلح، ۱۳۹۳: ۱۱۷) و مدل طبقه بندی آنکتاد (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷)، صنایع دستی، به عنوان یکی از زیرشاخه‌های این حوزه است و به دلیل پتانسیل‌های فرهنگی و اقتصادی می‌تواند در کشورهای صاحب صنایع دستی از جمله ایران، نقشی کلیدی را ایفا نماید.

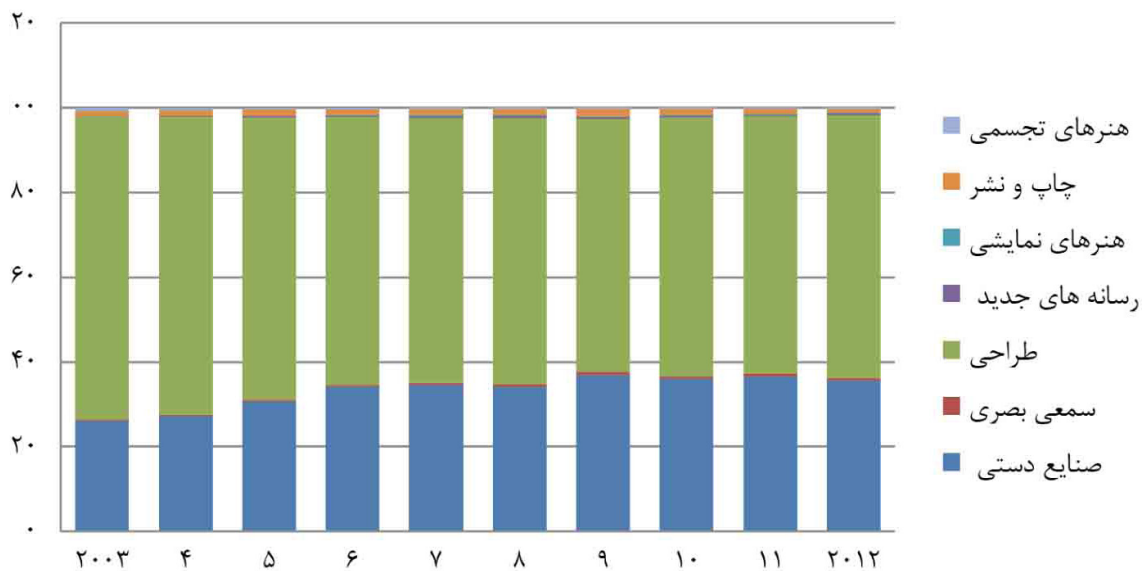
با توسعه مفهوم صنایع خلاق، هنرهای سنتی غیرانتفاعی و میراث با صنایع فرهنگی انتفاعی ادغام شده و در ذیل "اقتصاد خلاق" جای گرفته‌اند. سازمان‌های بین‌المللی چون یونسکو که بر آموزش و فرهنگ و آنکتاد که بر تجارت در سرتاسر دنیا

و متولیان بوده و تنها در سال‌های اخیر و به‌صورت تدریجی، به ادبیات و دغدغه‌های بخشی از مسئولان وارد شده است» (همان: ۳۰۴). کمبود و یا عدم صادرات صنایع فرهنگی خلاق ایران در مقایسه با کشورهای مطرح‌شده در جدول ۱، مؤید این مطلب است. لذا ضروری است در راستای توسعه صنایع دستی ایران، برنامه‌ریزی‌هایی در حوزه صنایع فرهنگی خلاق صورت پذیرند و بخش آموزش صنایع دستی نیز خود را با تحولات مذکور هم‌گام سازد.

معرفی نظام آموزش رسمی صنایع دستی ایران

آموزش رسمی صنایع دستی، از سال ۱۳۹۵ ه.ش. با تأسیس مدرسه صنایع مستظرفه در ایران آغاز شده است و

ارتقا یافته است. "سود ده کردن صنایع دستی از لحاظ اجتماعی و اقتصادی"، از برنامه‌های هشتم توسعه و "تشویق تولید" و "تبدیل صنایع دستی سنتی به کالاهای صادراتی"، از برنامه‌های نهم توسعه فرهنگی کشور ترکیه است (عبدی و دیگران، ۱۳۹۵: ۱۴۳). اگر چه صنایع دستی ایران به دلیل غنا و تنوع رشته‌ها تا کنون از جایگاه بهتری نسبت به صنایع دستی ترکیه برخوردار است، اما تغییر نگرش کشور ترکیه و تحول زیرساخت‌های آموزش صنایع فرهنگی این کشور، اخیراً رشدی صعودی را در صنایع دستی این کشور ایجاد نموده‌اند. در ایران، «مفهوم صنایع فرهنگی به‌خصوص با تأکید بر جنبه‌های اقتصادی آن، کمتر مورد توجه مستقیم سیاست‌گذاران

شکل ۱. سهم صنایع دستی در صادرات صنایع خلاق ترکیه از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۲ م. (عبدی و دیگران، ۱۳۹۵: ۴۳)

جدول ۱. ارزش صادرات کالاهای خلاق ایران، چین، کره و ترکیه در مقایسه با دنیا بر حسب میلیون دلار از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۲

سال	کشورها	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲
ایران	۷۵۵.۵	۸۱۰.۱	۸۴۱.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۵۶۷.۲	۰.۰
چین	۴۵.۵۵.۹	۵۴۸۵۰.۹	۶۱۸۹۸.۴	۷۷۶۳۲.۳	۹۰۲۸۸.۷	۷۹۷۱۵.۴	۱۰۱۷۷۵.۲	۱۲۹۰۳۲.۷	۱۵۱۱۸۱.۷	۱۵۱۱۸۱.۷
کره	۳۸۲۱.۳	۳۷۴۷.۴	۳۸۴۰.۳	۴۸۷۲.۷	۵۴۹۷.۲	۴۷۶۷.۷	۵۵۷۲.۰	۶۱۰۳.۴	۵۷۶۳.۰	۵۷۶۳.۰
ترکیه	۲۸۲۹.۹	۳۳۶۲.۴	۳۵۱۴.۲	۴۵۳۳.۵	۵۰۲۴.۳	۴۰۶۴.۴	۴۸۹۱.۹	۶۰۰۰.۵	۷۳۶۰.۹	۷۳۶۰.۹
کل دنیا	۲۵۹۰۴۷.۲	۲۸۷۵۱۷.۰	۳۱۳۱۰۷.۸	۴۱۷۲۸۵.۳	۴۱۷۲۸۵.۳	۳۷۵۳۰۶.۴	۴۱۶۳۲۳.۰	۴۸۹۸۱۳.۶	۴۷۳۷۹۱.۴	۴۷۳۷۹۱.۴

(عبدی و دیگران، ۱۳۹۵: ۶۶)

تأکید می‌شود.

در ایران، مقطع دکترای اختصاصی رشته صنایع دستی تعریف نشده است؛ اما فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد رشته صنایع دستی می‌توانند از طریق آزمون نیمه‌متمرکز و قبولی در مصاحبه‌ای که عمدتاً شامل ارزیابی مقالات و فعالیت‌های پژوهشی است، تحصیلات خود را در دکترای رشته‌های پژوهش هنر، هنرهای اسلامی و تاریخ تطبیقی و تحلیلی هنر اسلامی ادامه داده و با پژوهش نظری و ارائه رساله دکترای در زمینه صنایع دستی ایران و جهان، این دوره را تکمیل نمایند. حداقل مدت این دوره، ۷ نیم‌سال تحصیلی و شامل دروس نظری اجباری و اختیاری تخصصی، سمینار و رساله نهایی است.

معرفی نظام آموزش رسمی صنایع دستی ترکیه

«نظام آموزش ملی ترکیه، در سال ۱۹۷۳ تصویب شده است و بنیاد ملی آموزش و پرورش طبق قانون شماره ۱۷۳۹، به دو بخش آموزش رسمی و غیررسمی تقسیم می‌شود» (TÜRKOĞLU, 2011: 49). آموزش‌های رسمی، تحت نظارت وزارت آموزش و پرورش ترکیه و دوره‌های آموزش عالی این کشور، زیر نظر شورای آموزش عالی مستقر در همین وزارتخانه هستند. آموزش رسمی غیردانشگاهی، «دارای سه ساختار اصلی آموزش پیش‌دبستانی، آموزش ابتدایی و آموزش عمومی متوسطه یا آموزش متوسطه حرفه‌ای عمومی و خصوصی است» (Çinar et al, 2009: 162). رشته صنایع دستی با نام «هنرهای سنتی ترکیه» و گرایش‌های تخصصی آن از جمله؛ «فرش و منسوجات سنتی ترکیه» و «طراحی شیشه و سرامیک»، از دوره متوسطه تا مقطع دکترای در این کشور ارائه می‌شوند. از آنجا که صنایع دستی در ترکیه به‌عنوان رشته‌ای مهارتی محسوب شده، در مقطع متوسطه، در مدارس فنی و حرفه‌ای، ولی در مقاطع آموزش عالی، در دانشکده‌های هنر دانشگاه‌ها ارائه می‌شود.

در سرفصل‌های دوره متوسطه رشته صنایع دستی ترکیه، به ارزش‌های فرهنگی این رشته پرداخته شده و به ضرورت استفاده از روش‌های علمی در حفظ، تولید، اشتغال و ترویج شاخه‌های مختلف آن اشاره شده است (T.C MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, 2012: 1). این دوره، در چهار سال تحصیلی به زبان ترکی و در صورت درخواست دانش‌آموزان، با یک دوره یک‌ساله آمادگی زبان انگلیسی تعریف شده است و در پایان آن، هنرجو، موظف به گذراندن دوره کارآموزی است و مدرک دیپلم دریافت می‌نماید (Ibid, 2011).

آموزش‌های مهارتی ترکیه طبق قانون شماره ۳۳۰۸ مصوب سال ۱۹۸۶ م. (ناظر بر نظام TVET^۲)، بر اساس آموزش‌های

در حال حاضر، در دو سطح دانشگاهی و غیردانشگاهی اجرا می‌شود. دوره‌های غیردانشگاهی که در مقطع متوسطه دوم و زیر نظر وزارت آموزش و پرورش قرار دارند، در دو شاخه؛ الف. هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و تحت عنوان رشته «صنایع دستی» و ب. در هنرستان‌های کار و دانش با پنج رشته با عناوین «نگارگری»، «نقاشی ایرانی»، «تذهیب‌کاری»، «طراحی طلا و جواهر» و «تذهیب و تشعیر»، تعریف شده‌اند.

بر اساس آخرین مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، دروس مقطع متوسطه به‌شیوه سالی واحدی و به‌صورت ۴۰ ساعت آموزش هفتگی تمام‌وقت، اجرا می‌شوند. از مجموع ۱۲۰ واحد درسی تعریف‌شده در این شاخه‌ها، ۶۱ واحد، به دروس فنی اختصاص یافته‌اند. در هنرستان‌های کار و دانش - به‌منظور تأکید بیشتر بر مهارت‌آموزی - بیشتر واحدهای تخصصی، به‌صورت عملی ارائه می‌شوند و در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای با تعریف دروس نظری بیشتر، زمینه ادامه تحصیل هنرجویان تا مقطع کاردانی در دانشگاه‌های فنی و حرفه‌ای، مورد برنامه‌ریزی قرار گرفته است.

دوره‌های دانشگاهی آموزش رسمی صنایع دستی، زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری و در چهار مقطع کاردانی، کارشناسی ناپیوسته، کارشناسی پیوسته و کارشناسی ارشد ارائه می‌شوند. پذیرش در کلیه مقاطع دانشگاهی رشته صنایع دستی، از طریق آزمون‌های متمرکز تستی سازمان سنجش کشور و با سنجش دانش نظری صورت می‌پذیرد.

دانشجویان دوره کاردانی، موظف به گذراندن ۷۲ واحد درسی هستند. «طول متوسط دوره کاردانی صنایع دستی، ۲/۵ (دو و نیم) سال، شامل ۵ ترم ۱۶ هفته‌ای است. دانشجوی پس از گذراندن دروس تخصصی، درس کارآموزی را انتخاب نموده و گزارشی نهایی از کارگاه و این دوره ارائه می‌دهد» (وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، ۱۳۸۶: ۴).

دانشجویان کارشناسی ناپیوسته صنایع دستی، موظف به گذراندن ۷۰ واحد درسی در طی ۵ نیم‌سال و در دوره کارشناسی پیوسته، موظف به گذراندن ۱۴۴ واحد درسی در طی ۸ نیم‌سال هستند. این دانشجویان در پایان دوره آموزشی، پایان‌نامه‌ای شامل گزارش کار عملی و پژوهش نظری ارائه می‌دهند (همان، ۱۳۶۶: ۵).

مطابق نسخه بازنگری‌شده برنامه درسی کارشناسی ارشد صنایع دستی (مصوبه ۱۳۹۲/۶/۳۱)، دانشجویان این دوره، موظف به گذراندن ۳۴ واحد درسی؛ شامل ۲۶ واحد اصلی و ۸ واحد پایان‌نامه، در طی چهار نیم‌سال هستند. واحدها در کلیه مقاطع دانشگاهی، به دو شیوه عملی و نظری ارائه می‌شوند و به درجات مختلف، بر پژوهش در کنار آموزش

دوگانه به مرحله اجرا درآمده‌اند. در برنامه دوگانه رشته صنایع دستی مدارس فنی و حرفه‌ای، برنامه هفتگی بیشتر به‌صورت ۴۰/۳۲ تعیین شده که شامل ۳۲ ساعت زمان لازم برای کار با راهنمایی معلم است و ۸ ساعت باقی‌مانده، به دوره خودآموزی و کار مستقل دانش‌آموز اختصاص می‌یابد (T.C MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, 2011:18). افرادی که در مؤسسات تحت قرارداد حرفه‌ای و در شغلی که قانون پوشش می‌دهد کار می‌کنند، از امتیازات دانش‌آموزی به‌طور کامل برخوردار بوده و در طی دوران کارآموزی، توسط وزارت آموزش و پرورش بیمه می‌شوند. دریافت حقوق به‌میزان ۳۰٪ حداقل حقوق تعریف‌شده، ۲ روز تحصیل و ۳ روز کار در مؤسسات صنعتی و بازرگانی، جذب سریع‌تر در بازار کار و دریافت "گواهینامه بین‌المللی" معتبر در اتحادیه اروپا، از برنامه‌ریزی‌های این دوره آموزشی هستند. بر طبق مفاد قانون ملی شماره ۳۳۰۸ ترکیه، تأسیس محل کار مستقل یا فعالیت به‌عنوان سرکارگر، نیازمند داشتن مدرک مرتبط با آن است و افرادی که مدرک دیپلم دریافت نموده، می‌توانند آموزش خود را تا دوره سه ساله سرکارگری ادامه دهند.

ورود به دوره آموزش عالی صنایع دستی ترکیه، از طریق کنکور (DGS) امکان‌پذیر است. کارشناسی این رشته، شامل دوره‌های آموزشی تذهیب و مینیاتور، سرامیک، مرمت و حفاظت، نقاشی دیواری، هنرهای وابسته به معماری ترکیه و هنرهای چوبی است. دانشجویان در پایان ترم ۴ و ۶، هر کدام به‌مدت یک ماه موظف به گذراندن دوره‌های خودآموزی در تابستان هستند. در برخی دانشکده‌های هنر، گرایش‌های اختصاصی رشته صنایع دستی به‌صورت مجزا ارائه می‌شوند که از آن جمله، می‌توان به کارشناسی تا دکترای رشته طراحی شیشه و سرامیک اشاره نمود.

برای ورود به مقاطع کارشناسی ارشد و دکترای صنایع دستی در بسیاری دانشگاه‌ها، مواردی از قبیل؛ میانگین نمرات لیسانس، نمره امتحان سنجش معلومات و نمرات مصاحبه و یا رزومه افراد، مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. اتمام موفقیت‌آمیز دوره‌های عملی و نظری و دوره‌های سمینار در برنامه درسی و دفاع موفق پایان‌نامه، از شرایط دریافت مدرک این دوره هستند. تذهیب، مینیاتور، خوشنویسی، فرش، نساجی و چاپ سنتی، از جمله زمینه‌های مورد پژوهش در این مقطع هستند. در این دوره، تعداد زیادی دروس مختلف ارائه می‌شوند که دانشجویان بر حسب نیاز و علاقه، قادر به انتخاب آنها است. برای هر درس، حداقل یک امتحان میان‌دوره‌ای و یک امتحان نهایی در هر ترم برنامه‌ریزی شده است. در امتحانات نهایی، لازم است حداقل ۶۵ امتیاز از ۱۰۰ امتیاز دریافت شود و

در دروس عملی، نمرات امتحان‌ها از طریق ارزیابی تکالیف، تحقیقات و مطالعات مشابه و با توجه به ماهیت کار عملی، تعیین می‌شوند.

فارغ‌التحصیلانی که برنامه‌های کارشناسی ارشد را با موفقیت سپری نموده، می‌توانند به دوره دکترا یا برنامه‌های «مهارت‌های هنری» رشته هنرهای سنتی ترکیه راه یابند. برای ورود به این مقطع، ارزیابی آثار و مقالات، توصیه‌نامه هیأت مدیره مؤسسه مقطع قبلی، مصاحبه، نمرات آزمون استعداد و مهارت، آزمون زبان انگلیسی تافل و یا معادل آن، مد نظر قرار دارند. طول این دوره، حداقل ۷ ترم بوده و شامل دوره سمینار، دوره تخصصی و پایان‌نامه است. دروس اجباری و انتخابی تخصصی، آزمون جامع و ارائه پایان‌نامه در زمینه تخصصی دانشجویان، از برنامه‌های این دوره آموزشی هستند.

مطالعه تطبیقی آموزش رسمی صنایع دستی در ایران و ترکیه

به‌طور کلی، به‌دلیل پیچیدگی سیستم آموزش ملی در ترکیه، وزارت آموزش ملی، امور مرتبط با این وزارتخانه را با همکاری برخی از نهادهای دیگر انجام می‌دهد؛ از جمله این نهادها می‌توان به کنفدراسیون تجار و صنعتگران ترکیه، اتحادیه اتاق‌های بازرگانی و بورس کالای ترکیه، اتحادیه‌های کاریگری و کارفرمایی، شورای تحقیقات فن‌آوری و علمی ترکیه و اداره اشتغال ملی ترکیه اشاره کرد. از این‌رو در این کشور، ارتباط تنگاتنگی میان نهادهای مختلف و آموزش و پرورش در مقاطع مختلف وجود دارد و در برخی رشته‌های مهارتی از قبیل نساجی، پیشرفت‌های قابل‌ملاحظه‌ای مشاهده می‌شوند؛ هر چند چنین زیرساخت‌های آموزشی در رشته‌های صنایع دستی ترکیه نیز تعریف شده، اما به‌دلیل اجرای غیردقیق این برنامه‌ها (Altıntaş, 2016: 168)، پیشرفت‌هایی هم‌تراز با دیگر رشته‌های مهارتی در رشته‌های صنایع دستی ترکیه حاصل نشده‌اند.

در ایران اخیراً در مقطع متوسطه، بر اساس رویکردهای سند تحول بنیادین آموزشی، تحولاتی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای صورت پذیرفته که علاوه بر مهارت‌های فنی، شایستگی‌های غیرفنی را نیز مد نظر قرار داده و بر رابطه با نهادهای دیگر تأکید می‌نمایند. جزئیات انطباق بخش‌های مهم ساختاری در نظام آموزش رسمی صنایع دستی ایران و ترکیه، از این قرار هستند:

- طول دوره و گرایش‌ها: بر اساس محتوای جدول ۲، طول دوره مقاطع مختلف در آموزش رسمی صنایع دستی ایران و ترکیه به‌غیر از مقطع متوسطه، در بقیه مقاطع تحصیلی یکسان است و دوره یک‌ساله و اختیاری آموزش زبان

هم‌چنین مطابق جدول ۲، ارائه هنرهای سفال و شیشه، فرش، نساجی سنتی و تذهیب و مینیاتور چه به‌صورت گرایشی و یا غیرگرایشی، از مشترکات نظام آموزشی هر دو کشور بوده؛ اما تفاوت‌هایی نیز مشاهده می‌شوند که ناشی از زمینه‌های فرهنگی آنها است. در ایران به‌دلیل سوابق دیرینه در فلزگری، به این رشته نیز پرداخته شده است و اگر چه کشور ترکیه در سال‌های اخیر تلاش بسیار نموده تا خود را به‌عنوان یکی از پیشگامان هنر فرش معرفی نماید، اما فرش ترکیه به‌ویژه در بخش طراحی، هم‌چنان با هنر فرش ایرانی فاصله بسیار دارد. رشته فرش در ایران، در مقطع متوسطه به‌عنوان زیرشاخه صنایع دستی تعریف شده، ولی در دانشگاه، به‌عنوان رشته‌ای مجزا تا مقطع کارشناسی ارشد نیز ارائه می‌شود.

در حال حاضر، در هنر تذهیب و مینیاتور که یکی از مهم‌ترین گرایش‌های صنایع دستی در ترکیه است، پیشرفت‌هایی حاصل شده و در شیشه و سرامیک که به‌شکل اختصاصی در ترکیه تا مقطع دکترا قابل‌تحصیل بوده، تحولاتی در به‌روز رسانی محصولات و افزایش کیفیت ایجاد شده‌اند.

- اهداف و رویکردها: در مطابقت اهداف و رویکردهای آموزشی دو نظام مورد مطالعه، چنان‌که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، تفاوت‌هایی در این زمینه وجود دارند.

در مقطع متوسطه ترکیه که در راستای اعطای مدرک بین‌المللی بوده، وجه تمایز آنها در این زمینه است. در این کشور، ادامه تحصیل در یک گرایش تخصصی صنایع دستی از مقطع متوسطه تا دکترا، مورد برنامه‌ریزی قرار گرفته است؛ ولی در ایران به‌غیر از دوره متوسطه در بقیه مقاطع، تمرکز بر یک گرایش تخصصی تعریف نشده و دانشجوی در مقطع کارشناسی، موظف به گذراندن کارگاه‌های مختلف است. بر اساس مشاهدات تجربی نگارندگان، این مسأله، نتایج مختلفی را در هر دو کشور در پی داشته است. رشته‌های گرایشی کشور ترکیه، امکان تمرکز و تبحر در یک رشته و تکمیل تجربه و مهارت دانشجوی در مقاطع مختلف را موجب شده‌اند؛ اما عدم تجربه مهارت‌های متنوع - که امکان تجربه آنها برای دانشجویان ایرانی در کارگاه‌های مختلف فراهم است - کاهش زاویه دید، پرورش تک بعدی و کاهش خلاقیت دانشجویان ترکیه را در مقایسه با دانشجویان ایرانی در پی داشته و نمود این امر، در خروجی کار عملی دانشجویان دو کشور مشهود است. به‌عبارت دیگر، تجربیات تلفیقی، امکان خلاقیت و جسارت بیشتر را برای دانشجویان ایرانی فراهم نموده؛ اما دانشجویان ترکیه نیز در یک گرایش، ماهرتر و تخصصی‌تر از دانشجویان ایرانی پرورش می‌یابند.

جدول ۲. تطبیق طول دوره و گرایش‌ها در مقاطع مختلف آموزش رسمی رشته صنایع دستی ایران و ترکیه

مقاطع تحصیلی	ایران	ترکیه
مقطع متوسطه	دوره سه ساله - در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای، رشته صنایع دستی: بدون گرایش و در هنرستان‌های کار و دانش: با گرایش نگارگری، نقاشی ایرانی، تذهیب‌کاری، طراحی طلا و جواهر و تذهیب و تشعیر	دوره چهارساله و در صورت درخواست دانش‌آموز، یک سال تحصیل زبان اضافه می‌شود - گرایش‌هایی از قبیل: فرش و نساجی سنتی و سرامیک و شیشه
کاردانی و کارشناسی ناپیوسته	۵ ترم - بدون گرایش	۳ سال امکان ادامه تحصیل تا مرحله سرکارگری در گرایش دوره متوسطه
کارشناسی پیوسته	۸ ترم - بدون گرایش	۸ ترم - در رشته هنرهای سنتی با دوره‌های آموزشی تذهیب و مینیاتور، نساجی سنتی، سرامیک، مرمت و حفاظت، نقاشی دیواری، هنرهای وابسته به معماری داخلی ترکیه و هنرهای چوبی؛ کارشناسی طراحی شیشه و سرامیک
کارشناسی ارشد	۴ ترم - بدون گرایش	۴ ترم - در رشته هنرهای سنتی با دوره‌های آموزشی تذهیب، مینیاتور، خوشنویسی، فرش، نساجی و چاپ سنتی (URL: 1)؛ کارشناسی ارشد طراحی شیشه و سرامیک
دکترا	دکترای اختصاصی صنایع دستی وجود ندارد ولی تحصیل در دکترای شناور پژوهش هنر با حداقل ۷ ترم و بدون گرایش در صنایع دستی	حداقل ۷ ترم - در رشته هنرهای دستی و سنتی و دکترای گرایشی طراحی شیشه و سرامیک

(نگارندگان)

در دانشگاه‌های ایران، نگرش فرهنگی و تربیت افرادی در خدمت فرهنگ، در اولویت قرار گرفته؛ اما در کشور ترکیه در مقاطع اولیه، نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت در جهت تولید و اشتغال، مورد توجه بوده و در مقاطع تحصیلات تکمیلی، به بعد فرهنگی آن نیز پرداخته شده است. با توجه به آن که صنایع دستی برای توسعه فرهنگی، نیاز به تولید و بقا دارد، توجه به بخش اقتصادی آن در مقاطع اولیه، ضروری و زیربنایی است و قطعاً با دانش بیشتر در مقاطع تحصیلات تکمیلی، می‌توان گام‌های مؤثرتری در جهت توسعه فرهنگی برداشت. اخیراً در ایران نیز پیروی از تحولات آموزشی و رویکردهای اقتصادی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مقطع متوسطه، مورد توجه قرار گرفته است

که باید این نگرش، به مقاطع اولیه دانشگاه نیز تسری یابد. - نحوه ورود به مقاطع مختلف تحصیلی: بر اساس محتوای جدول ۴، در نحوه پذیرش هنرجو در مقاطع مختلف آموزشی، تفاوت‌هایی مشاهده می‌شوند. در هر دو کشور، سیستم هدایت تحصیلی در دوره متوسطه به گونه‌ای است که دانش‌آموزان برتر، به سمت رشته‌های ریاضی، تجربی و علوم انسانی هدایت شده و بازماندگان این رشته‌ها، به هنرستان معرفی می‌شوند. اما مجدداً در مقطع کارشناسی، بخشی از دانش‌آموزان دبیرستانی از طریق آزمون سراسری - که صرفاً دانش نظری را مورد ارزیابی قرار می‌دهد - به کارشناسی رشته صنایع دستی راه می‌یابند. در کشور ترکیه علاوه بر آزمون سراسری، برای ورود به این رشته،

جدول ۳. تطبیق اهداف و رویکردها در مقاطع مختلف آموزش رسمی رشته صنایع دستی ایران و ترکیه

مقاطع تحصیلی	ایران	ترکیه
مقطع متوسطه	تربیت نیروی انسانی متعهد و کارآمدی که بتواند علاوه بر انجام وظایف شهروندی، با استفاده از آموخته‌های خویش، در مشاغل مربوط به صنایع دستی در سطح میانی تکنسین به کار اشتغال ورزد (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۹: ۵).	آموزش افرادی که قادر به تحقیق و ارزیابی صنایع دستی، ارزش‌های سنتی و هنری و ایجاد طرح‌های جدید با ترکیب ابعاد سنتی و فن‌آوری در سطح تکنسین و ارائه مدارک حرفه‌ای لازم برای نیاز بخش‌های مرتبط و پیشرفت‌های علمی و فن‌آوری در شاخه‌های فن‌آوری صنایع دستی هستند. (T.C MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, 2011: 4)
کاردانی و کارشناسی	مجهز نمودن افراد متعهد، به دانش، تجربه و کارایی عملی در صنایع دستی ایران است که با کمک به «احیا، تقویت و هدایت» مطلوب این صنایع و حمایت معنوی و مادی استادکاران و هنرمندان، در جهت استقلال فرهنگی و اقتصادی کشور گام بردارند (وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، ۱۳۸۶: ۳؛ ۱۳۸۰: ۴؛ ۱۳۶۶: ۴).	درک جزئیات زیبایی‌شناسی و فنی هنرهای سنتی این کشور و به‌طور کلی، تربیت طراحان برای کارگاه‌ها و دیگر حوزه‌های کاربردی، مطابقت هنرهای سنتی ترکیه با نیازهای امروز و مانند آن و ارائه مدرک هنرهای سنتی در سطح ملی و بین‌المللی
کارشناسی ارشد	تربیت افرادی مجهز به دانش نظری، مهارتی و مدیریتی در زمینه صنایع دستی ایران و جهان است (وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، ۱۳۸۰).	دسترسی به اطلاعات و انجام تحقیقات در زمینه هنرهای سنتی ترکیه و کسب دانش و توانایی ارزیابی و تفسیر (URL: 1)
دکترا	-----	توسعه سطح هنری و فرهنگی جامعه و تربیت متخصصینی در جهت کمک به حفظ ارزش‌های فرهنگی و هنری (URL: 2)

(نگارندگان)

جدول ۴. مقایسه نحوه پذیرش یا ورود به مقاطع مختلف آموزش رسمی رشته صنایع دستی ایران و ترکیه

مقاطع تحصیلی	ایران	ترکیه
مقطع متوسطه	سیستم هدایت تحصیلی	میانگین نمرات دوره تحصیلی قبلی
کاردانی و کارشناسی	آزمون سراسری متمرکز	کنکور سراسری و آزمون مهارت عملی اختصاصی هر دانشگاه
کارشناسی ارشد	آزمون سراسری متمرکز	میانگین نمرات لیسانس، نمره امتحان سنجش معلومات و نمرات مصاحبه و یا رزومه
دکترا	آزمون سراسری نیمه‌متمرکز و مصاحبه	میانگین نمرات کارشناسی ارشد، مصاحبه و ارزیابی آثار، مقالات، نمره زبان

(نگارندگان)

ایران بدون گرایش تعریف شده، دانشجو موظف به گذراندن کارگاه‌های شاخص صنایع دستی متناسب با فرهنگ ایران است؛ در حالی که در کشور ترکیه، دانشجو می‌تواند از میان دروس مختلف ارائه‌شده، دروس مرتبط با تخصص خود را انتخاب نماید. علاوه بر این، کشور ترکیه، رویکردهای مقطع متوسطه را در این دوره نیز دنبال نموده است و با ارائه دروسی از قبیل؛ کارآفرینی، طراحی کسب‌وکار، مدیریت برند، تجارت الکترونیک، طراحی بسته‌بندی، روان‌شناسی طراحی و مانند آن، بر ارتقای شایستگی‌های غیرفنی متناسب با این مقطع تحصیلی تأکید می‌نماید تا علاوه بر توسعه دانش و مهارت‌های فنی تخصصی، دانشجو را در جهت ایجاد و توسعه اشتغالی متناسب با دانش و سلیقه روز، هدایت نماید. هم‌چنین، تکرار درس کارآموزی در این مقطع، تجربه ورود عملی به این حوزه را برای دانشجویان ترکیه ایجاد نموده و حضور استاد راهنمایی اختصاصی، یاریگر دانشجو در طی این مسیر است.

در بررسی تطبیقی محتوای برنامه درسی کارشناسی ارشد رشته صنایع دستی، چنان‌که در جدول ۷ ملاحظه می‌شود، درس پایان‌نامه در هر دو کشور، اجباری و درس سمینار در ترکیه اجباری و در ایران اختیاری است. بقیه دروس ارائه‌شده در ترکیه، به‌صورت اختیاری هستند و دانشجو بر اساس گرایش تخصصی و تحت راهنمایی یک استاد، این دروس را انتخاب می‌نماید. در ایران، بخش عمده واحدهای ارائه‌شده، اجباری و غیرگرایشی بوده و تعداد کمی از واحدها

آزمون ارزیابی مهارت عملی نیز توسط هر دانشگاه برگزار می‌شود. عدم برگزاری آزمون مهارت عملی در ایران در برخی موارد، منجر به ورود دانشجویانی می‌شود که هیچ مناسبتی با رشته صنایع دستی نداشته و صرفاً بر اساس اطلاعات نظری و اخیراً بر اساس سهمیه‌های بومی‌پذیری، به این رشته ورود می‌یابند و به‌طور قطع، ورود دانشجویانی با توانمندی کمتر، کاهش سطح کیفی آموزش این رشته را در درازمدت در پی دارد؛ لذا ضروری است در ورود و هدایت هنرجویان متناسب با صنایع دستی، در مقاطع اولیه تحصیلی، تمهیدات مناسب‌تری اندیشیده شوند.

محتوای برنامه‌های درسی مقاطع مختلف تحصیلی: در انطباق محتوای برنامه درسی مقطع متوسطه (جدول ۵)، چنان‌که در توضیحات جدول ۳ نیز اشاره شد، تحولات اخیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای دو کشور که در راستای دستیابی به استانداردهای بین‌المللی صورت پذیرفته، جهت‌گیری‌های مشابهی را در این مقطع در پی داشته و برنامه‌ریزی‌های درسی مشابهی را در بخش شایستگی‌های غیرفنی فراهم نموده‌اند. البته در دروس فنی، به‌دلیل تفاوت گرایش‌ها، تفاوت‌هایی در محتوای درسی وجود دارند.

در انطباق دروس کارشناسی رشته صنایع دستی دو کشور (جدول ۶)، در برخی موارد از جمله دروس پایه و برخی دروس تخصصی، اشتراکاتی ملاحظه می‌شوند؛ اما در دروس تخصصی، از آنجا که مقطع کارشناسی صنایع دستی

جدول ۵. تطبیق محتوای برنامه درسی و نحوه ارائه در مقطع متوسطه آموزش رسمی رشته صنایع دستی ایران و ترکیه

ایران	ترکیه
نحوه ارائه	۴۰ ساعت در هفته به‌صورت تمام‌وقت، به‌شیوه‌های نظری و عملی
عناوین دروس	علاوه بر دروس غیرتخصصی، دروس تخصصی شامل؛ شایستگی‌های فنی و غیرفنی و کارآموزی هستند. دروس شایستگی‌های فنی شامل؛ دروس مشترک رشته‌های هنر از قبیل؛ مبانی هنرهای تجسمی و عکاسی و هم‌چنین دروس پایه و تخصصی رشته صنایع دستی است که عبارت هستند از؛ آشنایی با صنایع دستی ۱ و ۲، هندسه نقوش ۱ و ۲، حجم‌سازی، کارگاه نگارگری، کارگاه طراحی نقوش سنتی، کارگاه صنایع دستی (چوب، فلز، سفالگری و یا بافت) (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۹: ۷). دروس شایستگی‌های غیرفنی عبارت هستند از؛ ارتباطات، کاربرد فن‌آوری‌های نوین، مدیریت تولید، الزامات محیط کار، کارگاه نوآوری و کارآفرینی، اخلاق حرفه‌ای

(نگارندگان)

از میان دروس انتخابی قابل ارائه، انتخاب می‌شوند. همچنین در سیلابس اخیر کارشناسی ارشد این رشته در ایران، درس تولید هنرهای سنتی، کارآفرینی و روان‌شناسی خلاقیت، در دروس انتخابی قرار گرفته که بیانگر چرخش به سمت توجه به ارتقای شایستگی‌های غیرفنی در این مقطع است؛ ولی از آنجا که این درس، بیشتر مناسب فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی هستند - که قاعدتاً در ارتباط بیشتری با بخش‌های

تولید و اشتغال صنایع دستی قرار دارند - به نظر می‌رسد که تعریف این درس در برنامه کارشناسی رشته صنایع دستی، می‌تواند دستاوردهای مناسبی در پی داشته باشد. در مقطع دکترا نیز چنان که در جدول ۷ ملاحظه می‌شود، نگرش ترکیه به این رشته، اختصاصی‌تر از ایران است و دانشجو می‌تواند با نگرشی تحلیلی، تحصیلات خود را در گرایش تخصصی خود تکمیل نماید؛ اما متأسفانه علی‌رغم

جدول ۶. تطبیق محتوای برنامه درسی و نحوه ارائه در مقطع کارشناسی آموزش رسمی رشته صنایع دستی ایران و ترکیه

ترکیه	ایران	نحوه ارائه
اغلب با راهنمایی استاد راهنمای هر دانشجو در قالب نظری و عملی و در عمل، بیشتر به صورت غیر حضوری برگزار می‌شود.	در دانشگاه‌های عادی، به صورت حضوری و با آموزش و راهنمایی اساتید هر درس به شیوه‌های نظری و عملی و در دانشگاه‌های پیام نور، نیمه حضوری و بخشی به صورت خودآموزی	نحوه ارائه
طراحی اولیه ۱ و ۲، تاریخ هنر ۱ و ۲، تاریخ تمدن، مقدمه‌ای بر مفاهیم هنر، معرفی صنایع دستی، تکنیک‌های بافندگی، برنامه‌های کامپیوتری رایانه، تاریخچه طراحی، تکنیک‌های بافندگی، هنر ترکیه، اطلاعات مواد، موتیف و ترکیب در صنایع دستی، تکنیک‌های چرمی ۱ و ۲، تکنیک‌های رودوزی ۱ و ۲، اصول و روش‌های طراحی، تعامل بین هنرها، روش‌های ساخت صنایع دستی، مقدمه‌ای بر طراحی رودوزی کامپیوتر، تکنیک‌های کاربردی، تکنیک‌های ساخت کلاه، تکنیک‌های قالب‌سازی، طراحی کامپیوتری ۱ و ۲، طراحی لوازم جانبی چرم ۱ و ۲، حسابداری و طراحی کسب و کار، طراحی محصولات توریستی، مقدمه‌ای بر رودوزی ماشینی، طراحی محصولات شیشه‌ای، قالب‌ریزی، ساخت عروسک و ماسک، لوازم جانبی چرم قالبی، طراحی رودوزی کامپیوتری، طراحی رودوزی معاصر، طراحی گل ۱ و ۲، ساخت اسباب‌بازی، تکنیک‌های جواهرات، مقدمه‌ای بر برنامه‌های کاربردی رودوزی صنعتی، فن‌آوری چرمی، بافندگی هنر ترکیه، هنر و فن‌آوری باستان، لوازم جانبی و تاریخ مد، اطلاعات مواد رودوزی، تکنیک‌های تحقیقات میدانی، ارتباط موثر، کارآفرینی، ادراک بصری، شهر و فرهنگ: آنکارا، مدیریت برند، هنر معاصر، طراحی کسب و کار دیواری، گل‌دوزی صنعتی ۱ و ۲، فن‌آوری و طراحی فانتزی، طراحی نمایشگاه، تجارت الکترونیک، کارگاه جواهرات ۱ و ۲، تکنیک‌های کلاه فانتزی، هنر چرم ترکیه، عدالت و هنر، تاریخچه اسباب‌بازی، هنرهای تجسمی ترکیه، اطلاعات ساختار پارچه، اسطوره‌شناسی و نمادشناسی، میراث فرهنگی، ردیابی فعالیت هنری، هنر جامعه‌شناسی، طراحی زیبایی، روان‌شناسی طراحی، پروژه فارغ‌التحصیلی ۱، طراحی پایدار، کسب و کار ترکیه، کارگاه چرم، تجارت پیشنهادی، مالکیت معنوی و کپی رایت، پروژه دوم فارغ‌التحصیلی، ارزیابی کارآموزی، طراحی محصولات تزئینی، طراحی توریستی رودوزی، طراحی کامپیوتری، کارگاه جواهرات دوم، طراحی کسب و کار سفید از طریق کامپیوتر، طراحی سنتی در گل‌دوزی، تزئینات سنتی، طراحی بسته‌بندی، گل‌دوزی صنعتی کاربردی ۲ (URL: 2)	دروس اجباری و اختیاری مبانی هنرهای تجسمی ۱ و ۲، کارگاه طراحی پایه ۱ و ۲، کارگاه عکاسی پایه ۱ و ۲، کارگاه حجم‌سازی، انسان طبیعت طراحی، هنر و تمدن اسلامی ۱ و ۲، آشنایی با هنر در تاریخ ۱ و ۲، آشنایی با هنرهای سنتی ایران، هندسه نقوش در صنایع دستی ایران ۱ و ۲، تحقیق در صنایع دستی ایران ۱ و ۲، مرمت و نگهداری آثار هنری ۱ و ۲، خوشنویسی و طراحی حروف ۱ و ۲، تاریخچه کتابت، طرح اشیاء در تمدن اسلامی، تحول صنایع دستی در دنیا، کارگاه‌های صنایع دستی از قبیل؛ طراحی سنتی، تذهیب و مینیاتور، آبگینه، سفال، بافت، چوب، فلز، کارگاه‌های تخصصی ۱ و ۲، مواد و روش‌های ساخت ۱، ۲ و ۳، آشنایی با رشته‌های هنری معاصر، مدیریت تولید صنعتی، حکمت هنر اسلامی، خوشنویسی و طراحی حروف ۱ و ۲، هندسه مناظر و مرایا، تاریخ طراحی صنعتی و اختراعات، پروژه (وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، ۱۳۶۶)	عناوین دروس

(نگارندگان)

کسب‌وکار"، "طراحی پایدار و کسب‌وکار ترکیه"، "امنیت شغلی و بهداشت حرفه‌ای" و برنامه‌های "کارورزی"، از جمله محتوای مرتبط با کسب‌وکار هستند. همچنین در آموزش بخش فن‌آوری، می‌توان به دروس "طراحی کامپیوتری"، "طراحی و برنامه‌نویسی" و "توسعه اندیشه‌های علمی در هنر تزئینی" اشاره نمود.

با توجه به آن که در حال حاضر، «شبکه‌سازی دیجیتال و توزیع آنلاین، به‌وضوح نقشی حیاتی در احیای صنایع دستی ایفا کرده‌اند» (همان: ۱۳۵)، دروس "طراحی کسب‌وکار سفید از طریق کامپیوتر" و "تجارت الکترونیک" در این رابطه، در برنامه ترکیه تعریف شده‌اند. همچنین از آنجا که در برخی کشورها، صنایع دستی «تنها یک سرگرمی نیست، بلکه به یک تجارت پرسود تبدیل شده است» (Jakob, 2013: 127)، لذا دروس "مدیریت برند" و "تجارت پیشنهادی" نیز در آموزش‌های رسمی ترکیه قرار گرفته‌اند.

در حوزه کسب‌وکار در فعالیتهای فرهنگی نیز باید به این نکته اشاره نمود که «کارآفرینی فرهنگی، موتور توسعه فرهنگ و اقتصاد فرهنگی عنوان می‌شود» (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳) و لذا نظام آموزش صنایع دستی ترکیه، دروس "کارآفرینی"، "ایجاد ایده‌های کارآفرین" و "توسعه ایده کارآفرین" را در این راستا ارائه می‌نماید. همچنین دروس "مالکیت معنوی و کپی رایت"، "طراحی بسته‌بندی"، "حفاظت از محیط زیست" و "حل مسئله"، از دیگر محتوای مرتبط با حوزه صنایع فرهنگی خلاق بوده که در برنامه درسی ترکیه لحاظ شده‌اند و در برنامه آموزش رسمی صنایع دستی ایران، به این مباحث کمتر پرداخته شده است.

در ایران به‌دلیل نوپایی مفهوم صنایع فرهنگی خلاق، تربیت نیروی انسانی خلاق و نوآور در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها کمتر لحاظ شده است. از آنجا که خلاقیت و نوآوری، کارآفرینی و تجارت مبتنی بر فن‌آوری و مالکیت معنوی، از ارکان صنایع فرهنگی خلاق هستند، توجه به این مقوله‌ها، از نیازهای فعلی آموزش رسمی صنایع دستی ایران بوده و باید در برنامه‌ریزی‌های آتی این رشته، مورد توجه قرار گیرند.

پیشینه و تنوع رشته‌های صنایع دستی ایران، عدم وجود دکترای تخصصی این رشته و رشته‌های مرتبط از جمله فرش - که جایگاه اول آن به ایران تعلق دارد - یکی از مهم‌ترین کاستی‌های نظام آموزش صنایع دستی ایران است. شایان ذکر است، برخی دانشگاه‌های ترکیه، دوره‌های پسادکتر در حوزه‌های مرتبط با صنایع دستی را نیز ارائه می‌دهند که در نظام آموزش صنایع دستی ایران، این مقطع تحصیلی، تعریف نشده است.

یافته‌های حاصل از مطالعه ساختار نظام رسمی صنایع دستی در دو کشور ایران و ترکیه، بیانگر تلاش ترکیه در دستیابی به آموزش‌های مناسب در راستای انطباق با رویکردهای صنایع فرهنگی خلاق هستند. «آنچه که اساس علاقه به صنایع خلاق در چند دهه اخیر را تشکیل می‌دهد، به رسمیت شناختن روزافزون جایگاه خلاقیت، یکی از محرک‌های کلیدی رشد اقتصادی در اقتصاد نوین است که ولع خاصی نسبت به کالاهای مرتبط با سبک زندگی و محتواهای جدید دارد» (لاکمن، ۱۳۹۶: ۹۹). نظام آموزش صنایع دستی ترکیه در این راستا، طیف وسیعی از دروس طراحی را ارائه می‌دهد که از آن جمله؛ دروس "اصول و روش‌های طراحی"، "طراحی کامپیوتری"، "طراحی محصولات توریستی"، "طراحی محصولات شیشه‌ای" و "طراحی ویژه سنتی در رایانه" هستند. بر اساس نگرش مذکور، «آموزش هنر باید بر بازار تمرکز یابد تا بتواند استعدادهای خلاقانه‌تر را پرورش دهد و آثار هنری و فرهنگی بیشتری که متناسب با سلیقه مردم باشد را تولید نماید» (Shuqin, 2012: 1653). در این رابطه، می‌توان به ارائه دروس "هنر جامعه‌شناسی"، "طراحی زیبایی و روان‌شناسی طراحی" و "برنامه‌های کاربردی هنرهای دستی" در ترکیه اشاره نمود. بر اساس نظر "سوزان لاکمن" از صاحب‌نظران این حوزه، «صنایع دستی از طریق ارتباطش با طراحی، از دیرباز "هنر در تعامل با تجارت" محسوب می‌شد. به‌مدد تغییر در فن‌آوری‌های رسانه‌ای و ارتباطات، موج سوم محبوبیت صنایع دستی از طریق مدل‌های کسب‌وکار خرد، ورود بیشتری به صنایع خلاق کرده است» (۱۳۹۶: ۱۳۲). در آموزش صنایع دستی ترکیه، دروس "ایجاد و توسعه کسب‌وکار"، "طراحی و حسابداری

جدول ۷. تطبیق محتوای برنامه درسی و نحوه ارائه در مقطع کارشناسی ارشد و دکترای آموزش رسمی رشته صنایع دستی ایران و ترکیه

عنوان درس کارشناسی ارشد	ایران	ترکیه
عنوان درس دکترای	دروس اجباری: طراحی هنرهای سنتی، شناخت هنرهای سنتی جهان ۱، نقد و ارزیابی هنرهای سنتی، نقوش و نماد در هنرهای سنتی، مبانی هنرهای سنتی، پژوهش در هنرهای سنتی ۱، تولید هنرهای سنتی ۱، پژوهش‌های تطبیقی هنرهای سنتی، پایان‌نامه دروس اختیاری: شناخت هنرهای سنتی جهان ۲، پژوهش در هنرهای سنتی ۲، تولید هنرهای سنتی ۲، متون کهن و هنرهای سنتی ایران، کارآفرینی در صنایع دستی، اساطیر ایران، آداب معنوی در هنرهای سنتی ایران، روان‌شناسی خلاقیت، مبانی معماری داخلی، جامعه‌شناسی هنر، سمینار، روش تدریس هنرهای سنتی، زبان تخصصی (وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، ۱۳۹۲: ۱۴-۱۲)	دروس اجباری سمینار و پایان‌نامه و دروس انتخابی از قبیل: روش تحقیق، هنر معاصر، هنر معاصر ترکیه، هنر نساجی سنتی، طراحی منسوجات نساجی، عناصر بصری و طراحی اثر ۱ و ۲، تکنیک‌های بافندگی، روش طراحی فرش، توسعه تاریخی فرش ترکیه ۱ و ۲، منسوجات بافته‌شده، صنایع دستی سنتی ترکیه، آیتم‌های هنری در چیدمان‌های خلاقانه، نقاشی دیواری و برنامه‌های کاربردی، هنر تذهیب ۱ و ۲، تاریخچه کتابت ۱ و ۲، هنر کاربردی، هنر مینیاتوری کاربردی، تاریخ هنر ترکیه، تاریخچه تصاویر از چین تا بیزانس، مرمت کاغذ، هنر نساجی سنتی، هنر معاصر ترکی، مدیریت تولید، روش‌های طراحی ۱ و ۲ (URL: 1)
	دروس اجباری در دکترای پژوهش هنر: زبان و بیان در هنر جدید، زبان و بیان در هنر سنتی، سمینار منتخب در هنر ایران، روش‌ها و نظریه‌های نقد در هنر و رساله دروس اختیاری مرتبط با رشته صنایع دستی از قبیل: پژوهش در هنرهای سنتی ایران، سیری در مکاتب و سبک‌های نگارگری	دروس اجباری سمینار و رساله نهایی و دروس انتخابی از قبیل: رسانه‌ها و فرم‌های فرهنگی ۱ و ۲، محدوده منحصر به فرد نساجی، خطوط ترکی استانبولی، هنرهای تجسمی سنتی در فرهنگ‌های گوناگون ۱ و ۲، تجزیه و تحلیل متن، اصول طراحی نوشتاری، طراحی و برنامه‌نویسی بافندگی، طراحی و موقعیت، چاپ پارچه، مرکز تولید سریال‌های سنتی، در آناتولی، طراحی ترکیبات تجسمی، هنر و تئوری ۱ و ۲، هنر ترکیه ۱ و ۲، تحقیق‌نویسی، بازسازی نمونه‌های قدیمی کاشی ۱ و ۲، زیرساخت‌های آثار خطی، کارگاه‌های سرامیک بازسازی آثار تاریخی ۱ و ۲، طراحی اولیه، طراحی اسناد سنتی، ترکیب و فضای مینیاتور، کاشی امروز، طراحی و برنامه‌نویسی رنگ‌آمیزی، تجزیه و تحلیل خطوط ترکی استانبولی (URL: 2). برنامه‌های کاربردی هنرهای دستی، توسعه اندیشه‌های علمی در هنر تزئینی، رودوزی‌های جهان، الگو و ترکیب در هنر دکوراسیون ترکیه، آماده‌سازی پروژه در هنرهای تجسمی، بررسی طراحی جواهرات در جهان، طراحی ویژه سنتی در رایانه، کنترل کیفیت، بازسازی و مرمت (URL: 3)

(نگارندگان)

نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش، شناسایی تمایزات ساختار نظام آموزش رسمی صنایع دستی ایران و ترکیه به‌عنوان مصادیقی از صنایع فرهنگی خلاق است. اگر چه رویکرد مذکور در ایران بسیار نوپا بوده، اما در سالیان اخیر در کشور ترکیه، توجه به صنایع فرهنگی خلاق مورد اهمیت قرار گرفته است و در حوزه صنایع دستی، سیاست‌گذاری‌هایی در این زمینه انجام شده که در برنامه‌های آموزش صنایع دستی این کشور نمود یافته‌اند. تأکید بر رابطه صنعت و دانشگاه در قالب برنامه‌های کارورزی و حمایت مالی هنرجویان، بیانگر تبعیت نهادهای مختلف از این سیاست‌گذاری کلی است.

هدف‌گذاری‌های مناسب و واقع‌گرایانه در هر مقطع تحصیلی با تأکید بر جنبه‌های اقتصادی و فرهنگی و هم‌سوسازی محتوای برنامه‌های درسی از قبیل: دروس کسب‌وکار، تجارت، کارآفرینی، طراحی و برنامه‌ریزی دیجیتال با رویکردهای صنایع فرهنگی، از نقاط قوت نظام آموزش صنایع دستی ترکیه هستند. یافته‌های این پژوهش، بیانگر آن بوده که اهداف و برنامه‌ریزی‌های تعریف‌شده در مقطع متوسطه ایران متأثر از تحولات اخیر

در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، از نظر محتوا با رویکرد مذکور انطباق بیشتری دارند و این تحول باید به مقاطع آموزش عالی نیز تسری یابد. توجه به هدایت صحیح تحصیلی از مقطع متوسطه و سنجش صحیح توانمندی‌های واقعی افراد، گرایشی‌سازی صنایع دستی و ایجاد دوره تحصیلات تکمیلی در گرایش‌های خاص، از دیگر راهکارهای پیشنهادی در تحول نظام آموزش رسمی صنایع دستی ایران هستند.

مطالعه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های کشورهای صاحب صنایع دستی و پیشرو در صنایع خلاق از جمله کشور چین و کره جنوبی در حوزه‌های غیرآموزشی، از دیگر مباحثی است که می‌تواند در این حیطه مورد توجه پژوهشگران قرار گیرد و زمینه برنامه‌ریزی‌های کاربردی و دقیق‌تری را در آموزش رسمی صنایع دستی ایران فراهم نماید.

پی‌نوشت

۱. طرح کارآموزی که توسط سازمان فنی و حرفه‌ای کشور ترکیه در سال ۲۰۱۷ به‌طور گسترده در استانبول اجرا شد و هدف از آن، آموزش و یارفتای مهارت‌های شغلی برای جویندگان کار بود و برخی رشته‌های صنایع دستی از قبیل شیشه و سفال نیز در این طرح آموزش داده شدند.
۲. مخفف (Technical and Vocational Education and Training)، به‌معنای نظام بین‌المللی «آموزش و پرورش فنی و حرفه‌ای» است.

منابع و مآخذ

- امین خندقی، مقصود و کم، عبدالحمید (۱۳۹۰). بررسی تطبیقی برنامه درسی نظام تربیت معلم جمهوری اسلامی ایران و ترکیه. همایش برنامه درسی تربیت معلم.
- بامیری، حسین (۱۳۹۳). تحلیل بازار کشور ترکیه برای ورود کالاهای ایرانی. تهران: سازمان توسعه تجارت ایران.
- تاووز، روث (۱۳۹۵). درآمدی پیشرفته بر اقتصاد فرهنگی. ترجمه احتشام رشیدی و انسیه ابری، چاپ اول، تهران: تیسرا.
- چاغمن، فیلز و تینیدی، زرین (۱۳۸۵). روابط فرهنگی ایران و عثمانیان در نسخه‌های خطی کاخ توپقاپی. گلستان هنر، سال دوم (۵)، ۲۰۹-۱۹۱.
- شیرزادی، رسول و نماینده، یعقوب (۱۳۹۲). نظام آموزشی ترکیه با رویکرد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای. چاپ اول، تهران: سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور.
- طلوعی اشلقی، عباس (۱۳۸۸). بررسی عرضه و تقاضای آموزش عالی در کشورهای هم‌جوار. چاپ اول، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک، مجمع تشخیصی نظام و معاونت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی.
- عبدی و دیگران (۱۳۹۵). بررسی نقش حاکمیت در پیشبرد صنایع خلاق و فرهنگی: مطالعه موردی کشورهای کره جنوبی، چین و ترکیه. چاپ اول، تهران: مؤسسه فرهنگی هنری پگاه روزگار نو.
- علیزاده، فریبا و مصلح، عرفان (۱۳۹۳). مروری بر برخی مفاهیم کلیدی در سیاست‌گذاری صنایع فرهنگی و خلاق. نشریه سیاست‌نامه علم و فن‌آوری، سال چهارم (۴)، ۱۰۹-۱۲۵.
- کاظمی، مهدی؛ کمالیان، امین رضا و طالبی‌زاده، محدثه (۱۳۹۱). کارآفرینی فرهنگی و صنایع خلاق. کنفرانس کارآفرینی و مدیریت کسب‌وکارهای دانش‌بنیان. تهران: شرکت پژوهشی طرود شمال.
- لاکمن، سوزان (۱۳۹۶). صنایع دستی و اقتصاد خلاق. ترجمه شهاب طلایی شکری، چاپ اول، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- معاونت علمی و فن‌آوری ریاست جمهوری (۱۳۹۷). سند راهبردی توسعه فن‌آوری‌های فرهنگی و صنایع خلاق، پیشران اعتلای "اقتصاد فرهنگ" (اسناد ملی کشور). تهران: ستاد توسعه فن‌آوری‌های نرم و هویت‌ساز.
- نگارچی، سمانه و همکاران (۱۳۹۲). رونق صنایع دستی، راهکاری جهت توسعه اقتصادی (مطالعه موردی: استان اصفهان). اولین همایش الکترونیکی ملی چشم‌انداز اقتصاد ایران با رویکرد حمایت از تولید ملی. خوراسگان: دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.

- نورشاهی، نسرين (۱۳۹۱). مقایسه و پایش رفتارهای نظام علم و فن آوری ترکیه و ایران. نامه آموزش عالی، سال پنجم (۱۸)، ۱۳۸-۱۱۵.
- وزارت آموزش و پرورش (۱۳۸۹). خلاصه برنامه درسی رشته صنایع دستی. تهران: دفتر برنامه ریزی و تألیف آموزش های فنی و حرفه ای و کار دانش.
- وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری (۱۳۶۶). مشخصات کلی برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی صنایع دستی. مصوب یکصد و سومین جلسه شورای عالی برنامه ریزی.
- ----- (۱۳۸۰). مشخصات کلی برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی ناپیوسته صنایع دستی (گروه علمی و کاربردی). مصوب چهارصد و چهاردهمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی.
- ----- (۱۳۸۶). مشخصات کلی برنامه و سرفصل دروس دوره کاردانی صنایع دستی. مصوب ششصد و یکمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی.
- ----- (۱۳۹۲). برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته صنایع دستی. مصوبه چهارصد و یازدهمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی آموزشی (نسخه بازنگری شده ۱۳۹۲/۶/۳۱).
- Altıntaş, K. M. (2016). Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatkarlarının Karşı Karşıya Bulunduğu Ticari Sorunların Analizi. *bilig, BAHAR*. SAYI 77. 157-182.
- Ark, B. (2018). Global Economic Outlook 2018, **The Conference Board, Inc**, New York.
- CAN, M. (2013). GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARININ TURİZME VE EKONOMİYE KATKISI, *SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER DERGİSİ*, Cilt 5, (2), 259-266.
- Çınar, H; Döngel, N; Söğütlü C. (2009). A case study of technical and vocational education in Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 160- 167.
- Jakob, D. (2013). Crafting Your Way out of the Recession? New craft entrepreneurs and the global economic downturn. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 127-140.
- Lazzeretti, L; Capone, F; Seçilmiş, İ. E. (2014). Cultural and creative industries in Turkey A benchmarking with Italy and Spain. **XL REUNIÓN DE ESTUDIOS REGIONALES FACULTAD DE ECONOMÍA Y EMPRESA DE ZARAGOZA**. ZARAGOZA. SPAIN.
- Shuqin, S. (2012). Cultural and Creative Industries and Art Education. **International Conference on Medical Physics and Biomedical Engineering**. Physics Procedia 33. 1652 – 1656.
- T.C MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (2011). **EL SANATLARI TEKNOLOJİSİ ALANI ÇERÇEVE ÖĞRETİM PROGRAMI**. ANKARA: Talim ve Terbiye Kurulunun.
- ----- (2012). **GELENEKSEL TÜRK SÜSLEME SANATLARI**. ANKARA.
- TÜRKÖĞLU Adil. (2011). Türkiye’de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi. Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Journal of Educational Sciences*. Vol 2 (2), 48-62.
- URL 1: <http://lp.marmara.edu.tr> (access date: 2017/09/28).
- URL 2: <http://debis.deu.edu.tr> (access date: 2017/10/12).
- URL 3: <http://gbp.gazi.edu.tr> (access date: 2017/10/04).

Received: 2018/11/24

Accepted: 2019/07/29

A Comparative Study of Iranian and Turkish Formal Education System of Handicraft: With the Approach of «Creative Cultural Industries»

Maryam Foroughinia* Mahin Sohrabi Nasirabadi**

Mehdi Mohammadi***

3

Abstract

Handicrafts, due to cultural and economic capabilities, have recently been featured in some countries as one of the subcategories of creative cultural industries and countries such as China, South Korea and the UK have made precise plans in this regard. Turkey, which has long cooperated with Iran in the field of handicrafts, is one of the leading countries in the field of cultural industries. So, the study of its developments of the formal education system of handicrafts can be speculated in promoting Iranian handicrafts education. So the main question is: What are the current features of the structure of Turkish and Iranian handicraft formal education system in adapting to the approaches of creative cultural industries? The purpose of this study is to achieve innovative solutions in promoting the Iranian handicraft training system. This qualitative study based on library, documentary and field research, compares the goals, methods and plans of these two educational systems. Results showed that Turkish craft training goals and programs compared to Iran have more capabilities being in line with the approaches of creative cultural industries, especially from the point of view of such experts as “Susan Lackman”. Paying attention to economic goals as well as cultural goals, raising the possibility of specialized education, providing appropriate courses in different levels of education and establishing the relationship between the university and relevant institutions are among the schemes having been considered in Turkish handicrafts education system. In Iran, regarding the content, these changes have partly occurred in the latest high school programs and less in the latest master handicraft program. Therefore, it is necessary to have a comprehensive look at the

Keywords: Formal education system of Iran and Turkey, handicrafts, Creative Cultural Industries, Susan Luckman

* Lecturer of Applied Arts Faculty, Shiraz Art University, Iran.

** Assistant Professor of Art Faculty, Al-Zahra University, Tehran, Iran.

*** Associate Professor of Psychology and Educational Sciences Faculty, Shiraz University, Iran.